

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

ALLV301 – Litteraturvitenskapelig grunnkurs

Prosjektbeskrivelse

Høst 2020

Desentrering og destabilisering i Tove Janssons novellesamlinger

Lyssnerskan og Resa med lätt bagage

Kandidatnummer: 106

Emnet for masteroppgaven min er desentrering og destabilisering i litteraturen. Jeg vil nærlese og analysere to novellesamlinger av Tove Jansson. *Lyssnerskan* (1971) og *Resa med lätt bagage* (1987) er altså hovedmaterialet, men det vil noen steder også være naturlig å ta hensyn til Janssons øvrige novellesamlinger og forfatterskapet generelt. Jeg vil gjøre et utvalg blant novellene fra *Lyssnerskan* og *Resa*, og trekke fram spesielt interessante motiv. Dette er altså et anvendt litteraturstudium. Det teoretiske grunnlaget, og kilden til hvordan å tolke desentrerings- og destabiliseringsbevegelsene, finner jeg i poststrukturalistisk og posthumanistisk tenkning. Her vil hovedfokuset ligge på Rosi Braidottis arbeider, og spesielt de seneste verkene om posthumanistiske emner. En av Braidottis viktigste forløpere, Gilles Deleuze, vil også være viktig i noen grad, samt andre tenkere som interesserer seg for poststrukturalisme og posthumanisme.

Jeg er nysgjerrig på Jansson og Braidotti og møtepunktene mellom dem. Inntrykket mitt er at de begge har et overskudd som gjør at det er mye å utforske her. Mumin-bøkene til Jansson har stor resepsjon, men det senere forfatterskapet fortjener mer oppmerksomhet enn det hittil har fått. *Lyssnerskan* er omtalt en del, mens *Resa* er relativt ukjent. Det kan være en ressurs for meg at materialet i varierende grad har en forskningstradisjon.

Forlagene omtaler gjerne Jansson som humanist, trolig på grunn av hennes respekt og omtanke for bøkens fremstilte litterære personer. Jeg er imidlertid usikker på om Jansson har et slikt humanistisk sentralperspektiv, og tror den respektfulle tålmodigheten i bøkene også dekker andre livsformer og fenomen enn mennesket. Dessuten er grensene mellom disse livsformene uklare, og hos Jansson finnes det ikke én privilegert måte å være menneske på.

De foreløpige problemstillingene springer ut fra en hypotese om at det finnes en rekke desentrerings- og destabiliseringsbevegelser i *Lyssnerskan* og *Resa*. De desentrerende og destabiliserende bevegelsene foregår i tid og rom – et fysisk, konkret rom og et imaginært og et språklig rom. På den måten er ting i forflytning og samtidig i stadig forandring, og disse bevegelsene blir mulige gjennom oppmerksom iakttagelse. Likevel skjer det ikke nødvendigvis et brudd, for det er ikke slik at verden snus på hodet hos Jansson, den justeres en bit av gangen.

Videre har jeg en underhypotese om at noe av dette resonnerer med Braidottis posthumanistiske teori: Bevegelsene fører bort fra de humanistiske idealene.

Problemstillingene bør derfor omfatte både om disse bevegelsene finner sted i de to novellesamlingene *Lyssnerskan* og *Resa*, hvordan bevegelsene igangsettes, arter seg og fremstilles, og på hvilke måter Braidottis nomadeteori eller posthumanisme kan bidra med

forståelsesverktøy for meg. Jeg aner også at det etablerte og stabile mer radikalt blir forstyrret i den nyeste samlingen, dermed bør en underproblemstilling tematisere denne utviklingen.

Mine to novellesamlinger har to viktige tittelmotiv, nemlig sansning eller oppmerksomhet og reise eller bevegelse. Begge disse motivene er sentrale i begge bøkene, og jeg vil knytte dem til det å opptre embodied og embedded, å ha kontakt med verden rundt seg. Både Jansson og Braidotti er interesserte i å se subjektet i sammenheng med materien. Jansson er tydelig ironisk i «Åttiårsdag» (*Resa*): «Säg mig en sak, sa jag, vad menas med perception? Iakttagelse, svarade Vilhelm. Att man ser, plötsligt, och får nåt slags gammal idé. Eller helst en ny.» (23) Jansson og Braidotti synes enige om at man bør søke en annen form for iakttagelse enn den transcendent-, idé- eller logikkorienterte. Gjennom en posthumanistisk orientert iakttagelse kan subjektet innta nye, ikke-binære posisjoner å betrakte seg selv i verden fra, og bli nomadisk.

Omtrent midt i *Lyssnerskan* står «Förslag till en inledning». Teksten er en integrert novelle i samlingen, men samtidig blir den en innledning til både den og novelleforfatterskapet. Her foreslås en lese måte som verken er lineær eller hierarkisk: «Hon satte glasögonen på sig och började med förste kapitlet i den bok som låg överst. Efter fyra sidor tog hon den andra boken och läste en stund i mitten, lade den åt sidan och öppnade den tredje boken. Ibland läste hon en mening flera gånger och ibland hoppade hun över en sida eller ett par.» (96)

Jansson inviterer til en poststrukturalistisk lese måte gjennom å destabilisere binære opposisjoner. I novellen «Den andre» (*Lyssnerskan*) finner vi et dobbeltgjengermotiv som forstyrrer forholdet mellom den Samme og den Andre. En mann begynner å se seg selv stående ved siden av seg. Han reagerer med avsky og forvirring, men med tiden oppsøker han og kan tidvis styre dobbeltgjengerens opptreden. Når det så blir uklart om fokalisingen er rettet mot mannen eller dobbeltgjengeren, blir ikke den andre lenger en størrelse som kan skilles fra den samme. I «Svart-vitt» (*Lyssnerskan*) er det forholdet mann/kvinne som destabiliseres, og mannen som sentrum forflyttes. Dominansen, fornuften og det opplyste ligger hos Stella, arkitekten, mens hennes mann, illustratøren, er så underlegen at han nærmest blir et barn. Her er det mannen som er mørklagt og uforståelig, og som må la seg definere ut fra de rammene som kona setter. Slik illustreres opposisjonsformens problem ved at det hjelper lite å snu den på hodet.

Vi kan også si at binariteten blir ustabil gjennom at selve grensen mellom polene i den blir et sted eller en situasjon i seg selv. Enten-eller-kategoriene er diskursivt konstruerte, men grensestedet – eller, med Braidotti: kontinuumet – finnes og utgjør også de flakkende punktene subjektene taler fra. For eksempel er skjærgården, en grense mellom land og hav som hos

Jansson strekker seg ut nærmest i det uendelige, et yndet sted for å få et glimt at kontinuumet natur-kultur. Her kan mennesket plassere seg selv i en sammenheng og i et økosystem av dyr, planter og ting. Grensestedet tematiseres også i «Växthuset» (*Resa*), hvor en modell av en bro viser til en situasjon og en bevegelse i seg selv, uten at den går fra eller til noe sted: «Och bron – att göra en bro som inte går nånstans? [...] Nu försöker du igen få in nån mening i en alldeles självfallen sak. Vart den går och varifrån den kommer är inte viktigt, man går över den, det är hela saken!» (174)

Rosi Braidotti er opptatt av «the posthuman turn» eller «the posthuman convergence». Denne holdningen er nymaterialistisk og empirisk, og innebærer også en relasjonsontologi. Tenkningen er et forsøk på å forene diskursanalyser og språkfokus med materialisme og levd erfaring, og tilbyr slik et epistemologisk rammeverk. Den posthumanistiske vendingen er altså «the convergence of posthumanism with postanthropocentrism [...] a complex and multidirectional discursive and material event.» (Bignall og Braidotti 2019, 1) Braidottis *posthumanisme* innebærer kritikk av «the humanist ideal of 'Man'», altså forestillingen om at en spesifikk mennesketype kan universaliseres. Humanismens menneske er cis-mann, hvit, europeer, hetero, funksjonsfrisk og velstående. Behovet for en *postantroposentrisk* holdning melder seg fordi vi organiserer levende materie i et artshierarki «that culminates in human exceptionalism and privilege» (ibid., 4), en rangering det ikke er empirisk grunnlag for.

Braidotti har en uttalt politisk agenda: «embodied and embedded experiences of humanity [...] are differential; and human differences may create diverse contextual solutions to global problems.» (ibid.) Den feministiske, anti-imperialistiske, anti-rasistiske, anti-fascistiske holdningen springer ut fra posthumanismen. Ved å fjerne seg fra det universaliserende menneskebildet, og være oppmerksom på embodied og embedded, altså kroppslige og situerte, erfaringer (ikke bare menneskers, heller), finner man ressurser. Dette innebærer en forskjells- og mangfoldstenkning som både står i gjeld til Deleuze og for eksempel til Luce Irigaray. Empirien viser en forskjell som man har oversett, ifølge Braidotti.

I «Moster Gerda» (*Lyssnerskan*) tenker Gerda at «människan är inte skapad för att sväva, hon behöver en jordisk fästpunkt av mening och bekymmer för att inte förlora sig i förvirring» (17). Kanskje er logosentrismen og humanismen de forvirrede idealene, mens motsatsen er en materialistisk forankring, i betydningen situert oppmerksomhet.

Et viktig utgangspunkt for Braidotti er at forholdet mellom natur og kultur ikke best forstås som en opposisjon, men et kontinuum. Hennes tenkning er *zoe*-sentrert i stedet for antroposentrisk. All materie har en vitalistisk *zoe*-livskraft som ikke kan objektiveres og reduseres til begrep som natur eller kultur. Det ligger altså en respekt som går ut over «Man»

og antropos her. Dette betyr imidlertid ikke at man skal menneskeliggjøre andre livsformer, for eksempel er Braidotti kritisk til såkalte «'human' rights of animals» (2013, 8). Forskjellstenkningen motsetter seg assimilasjon.

Dette natursynet gjenkjennes i Janssons «Sommarbarnet» (*Resa*). Å løfte den Andre ved å bruke den privilegertes begreper om den, vitner egentlig om avstand heller enn nærhet og respekt. Bysbarnet Elis har slik medlidenhet med døde fugler at de får en egen kirkegård i hagen, mens skjærgårdsfamilien snarere lever i og med naturen, hvor liv og død i et økosystem er en selvfølgelighet. I novellen «Ekorren» (*Lyssnerskan*) bor en kvinne alene på en øy, og en dag kommer «en levande ekorre och hon hade inte sett något levande på mycket länge. Måsarna räknas inte, de är alltid på väg bort, de är som vinden över vågor och gräs.» (135) Her skapes avstand og nærhet på tvers av vante kontraster, men hele tiden langs et kontinuum. På den ene siden havner kvinnen og ekornet i samme kategori, de levende. Måkene, på sin side, blir ikke-levende lik vinden. Men vi kan også se det slik at vinden blir noe levende, og at den levende materien har ulike vis å være levende på. Dessuten tematiseres i «Växthuset» (*Resa*) at kontinuumet også innebærer et samspill med kulturskapte fenomen. Gjennom en badstue eller et drivhus kan man få tilgang på en sammenheng, ikke ved å komme nærmere naturen, men nærmere kontinuumet. I forestillingen er drivhuset en integrert del av en stormnatt i skjærgården: «han kunde urskilja glaskupolen över långa mörka dyningar som kom gående över ravinen. Kupolen var mycket högre än vanligt, den var helt enkelt utan slut» (171).

Hos Spinoza finner Braidotti kilder til tenkningen om en monistisk materialisme og immanens. Bevegelse og bliven er mulig i dette systemet, uten transcendens, fordi materien er kreativ og selvorganiserende (2013, 55ff). Materien avgir et «roar» som man gjennom oppmerksomheten kan oppleve. Her vil jeg trekke inn «Stormen» (*Lyssnerskan*), hvor en brølende storm i løpet av natten gjør store ødeleggelser i byen. Været er ikke noe man kan stenge ute, det finner en vei inn i soveværelset. Om morgenen har stormen, eller «the roar» sprengt noen forståelsesrammer: «Hon lyssnade uppmärksamt och såg upp mot taket medan hon lyssnade, det var inte ett tak längre. Fönsterbågarna bildade ett avbrutet mönster i svart och godtycklig geometri [...] Förklara inte, sade hon. Säg inte samma sak om och om igjen, det är inte viktig.» (89-90) I den monistiske materialisme-tenkningen finnes det også en rekke kilder til kreativitet, og «sensitivity is central to the creative process.» (Braidotti 2014, 171) Moster Gerda, for eksempel, søker nettopp gjennom oppmerksomhet og kreativ skapelse å erfare bredt og mangfoldig.

Deleuze-påvirkningen er gjennomgående hos Braidotti, for eksempel i bliven-bevegelser og deterritorialisering. Becoming-nomad, becoming-woman, becoming-minoritarian er desentreringsbevegelser som kan være fruktbare både politisk og akademisk. Vi kan si at Braidotti kombinerer Irigarays ontologiske forskjell med Deleuzes empiriske rhizomatikk. Hun interesserer seg for rot-metaforen både som forståelsesramme og som en måte å opptre embedded og nomadisk på – forflytning uten å miste rotfestet. Rhizomet er en uhierarkisk voksende rot-lignende struktur uten begynnelse eller slutt, hvor ulike fenomen er knyttet sammen. Hun søker «toward a dynamic, nonessentialist, and relational brand of materialist vitalism. This results in the dislocation of difference from binaries to rhizomatics, from sex-gender or nature-culture to processes of differing that take life itself, or the vitality of matter, as the main subject.» (2017, 34) Rhizom-formen finner vi også hos Jansson, hvor Moster Gerda (*Lyssnerskan*), den oppmerksomt lyttende, bestemmer seg for å lage en kommentar til verden. Hun tegner et kart over alle hun kjenner, det vokser i alle retninger og hun fabulerer etter hvert om å dikte tegningen videre, å foregripe fremtiden. Slik kan hun se sammenhenger uavhengig av en tidslinje. Med tiden innser hun likevel at tegningen ikke er flerdimensjonal nok, den kan ikke romme alle de mønstre og muligheter som hun erfarer (21-22).

Jansson fremstiller også en skepsis mot det konvensjonelle språket ved å spørre om det tilbyr en adekvat logikk når vi skal forstå materien og erfaringene av den. I «Växthuset» (*Resa*) møter vi Josephson, som vil forstå gjennom lesning: «Som du ser fortsätter jag med att leta efter någotslags logik som är användbar. Men de är inte klokare än vanligt.» (172) Tilsynelatende er hovedpersonen, Vesterberg, sitt perspektiv å foretrekke; han observerer og sanser omgivelsene sine i stedet. Josephsons boklogikk står også i tydelig kontrast til Moster Gerdas rot-strukturerte viten som ikke har noe sentrum. Braidottis materialisme synes å kunne kobles sammen med at språket hos Jansson står i fare for å reprodusere noe statisk heller enn å føre til bevegelse.

I Braidottis tenkning finnes et spill mellom geo-sentrisme, situerte erfaringer og deterritorialisering. Et av hennes anliggender er en teori om nomadiske subjekter. Selv om man erfarer verden embodied og embedded, er man i forflytning og utvikling. I likhet med Foucault forstår Braidotti subjektet som produkt av diskursive maktforhold, og prosess heller enn essens. Dermed gir også språket en mulighet for at subjektet kan bli nomadisk ved kreativt å destabilisere det språket man opererer i og selv forflytte seg ved å innta ulike diskursive praksiser (Braidotti 2014). Selv om hennes fokus her er akademia, tror jeg denne formen for språklig skapelse kan utgjøre et perspektiv på skjønnlitteratur.

Jeg tror Janssons prøvende språk, som er i samtale med og reviderer sine egne begreper, kan knyttes til nomadebevegelsen. Janssons fortellere tematiserer språkets samsvar med

erfaringer, som i «Resa med lätt bagage» (*Resa*): «vad ska vi säga; ängslig uppmärksamhet? Uppmärksamt bekymmer? Nej. Helt enkelt uppmärksamhet.» (75)

Minner kan fortolkes og føre til et subjekt i nomadisk bevegelse (Braidotti 2014, 173). I «Kvinnan som lånade minnen» (*Resa*) kommer en kunster hjem til sitt gamle atelier i Finland, hvor hun finner venninnen Vanda som har bodd der alle årene jeg-personen har vært utenlands for å arbeide. Jeget, som har forflyttet seg fysisk, finner identitet i minnene fra denne leiligheten. Vanda, på sin side, har derimot funnet trygghet ved å behandle jegets minner som sine egne. Hun er overbevist om at det var hun som sa og gjorde de tingene som jeget også påstår var sine opplevelser. Som nomadisk subjekt kan Vanda bruke jegets subjekts fortid for å kunne opptre embedded. Jeget blir opprørt og nødt til å stille spørsmål ved sine egne minner. Vandas okkupasjon fører også til en forstyrrelse i jegets territorium. Slik er det nomadiske subjektet en kreativ, skapende, ikke-essensialistisk størrelse.

Subjektet, forstått som en konstant enhet, kan også utfordres ved at utsigelsessubjektet i en tekst er tvetydig eller uforutsigbart. Hos Jansson tar dette for eksempel form som brev, som i «Korrespondens» (*Resa*). I motsetning til i «Brev från Klara», består brevene her av kun én avsender-mottaker-relasjon. Tamiko er en japansk Jansson-leser som sender fanbrev, og via dem kan man danne en forestilling både om Tamiko og Jansson. Men hvem avsenderen er blir uklart når Jansson er forfatteren av boka hvor brevene er trykket. Tamiko forsøker også å etterligne Janssons stil, og enda et lag legges til når hun tidvis parafraserer japanske haikuer. Samtidig som Tamikos subjekt er i en nomadisk bevegelse, blir tekstene ustabile gjennom at avsenderen en flakkende, uenhetlig størrelse. De forståelsesfremmende opposisjonene, som nærvær/fravær, enhet/forskjell, uteblir. Noe lignende finnes i «Ekorren» (*Lyssnerskan*), en tredjepersonsfortelling som slutter med en alternativ åpning av samme novelle. Hun-personen setter seg ned og skriver nesten de samme setningene som novellen begynner med. Altså blir det et spørsmål om hun egentlig har vært fortelleren og dikteren hele tiden; en størrelse leseren har tatt for gitt blir ustabil.

Et formål med å opptre nomadisk, ikke-binært, er å kunne erfare bredere, og dermed blir barnet et ideal hos Jansson. Hos barnet blir subjektiveringsprosessene helt eksplisitte, og måten subjektet justeres, tydelig. Læring og utvikling er sentralt i den posthumanistiske vendingen. Barna stiller spørsmål ved konvensjoner som de voksne, statiske subjektene tar for gitt. I «Sommarbarnet» (*Resa*) møter vi bysbarnet Elis under et sommeropphold hos en familie som bor på en øy i skjærgården. Elis sterke følelser for dyr og naturvern er på et vis falske, fordi han lever i og med opposisjonen natur-kultur. Mens øyboerne, som har et mindre høytidelig forhold til naturen rundt seg, har også et mer adekvat blick på den. De lever i et vitalistisk-materialistisk

kontinuum med naturressursene, og mestrer derfor et samspill med dem. Å tilbe den Andre bekrefter denne som sekundær. Dette er noe barna på øya har lært, og noe Elis fra byen lærer å posisjonere seg i henhold til. På den måten blir han en pilegrim (se Braidotti 2014, 178), ikke en turist.

Mannen i «Svart-vitt» (*Lyssnerskan*) er en av Janssons mange kunstnerskikkelser, og også han blir en pilegrim. Han blir utrygg av de subjektproduserende rammene som kona tilbyr, og må bryte ut for å få et annet perspektiv på sitt eget subjekt. Gjennom oppmerksomhet mot de nye omgivelsene ser han motsetninger på en ny måte, og kan begynne å dikte en annen virkelighet enn den kona har etablert.

Braidottis tenkning innebærer ikke at mennesket er uviktig eller uinteressant: «The human is a normative convention, which does not make it inherently negative, just highly regulatory and hence instrumental to practices of exclusion and discrimination.» (2014, 166) Et viktig poeng er at det finnes mange måter å være menneske på, som kan forstås gjennom den rhizomatiske forskjellstenkningen. Janssons noveller er tålmodige overfor forskjelligartede erfaringer av å være menneske.

Den teoretiske rammen vil utvikle seg underveis i arbeidet, men jeg har noen spesifikke verk jeg vil bruke. Braidottis trilogi *The Posthuman* (2013), *Posthuman Knowledge* (2019) og muligens *Posthuman Feminism*, som kommer i 2021, er relevant. Jeg kan finne støtte i en rekke artikler ellers, for eksempel «Four Theses on Posthuman Feminism» (2017) og «Writing as a Nomadic Subject» (2014). Når jeg skal kontekstualisere Braidotti innenfor posthumanismefeltet, vil jeg begynne med Cary Wolfes *What Is Posthumanism?* (2010), som handler om både epistemologi, politikk og litteratur. Trolig er *The Cambridge Companion to Literature and the Posthuman* (2016) interessant for meg. For å forstå Braidottis tenkning bør jeg også bruke tekster av Deleuze som kan forklare begrep som rhizom, deterritorialisering og maskin. *Kafka – for en mindre litteratur* (1975) skal utforskes, muligens også *Mille plateaux* (1980). Jeg tror antologien *Posthuman Ecologies. Complexity and Process after Deleuze* (2019), som Braidotti har medredigert, kan bidra til å sette Deleuzes tenkning inn i en posthumanistisk og braidottisk sammenheng. Det kan også bli behov for å forankre forskjellstenkningen til Braidotti i tekster av Irigaray. Kanskje kan noe fra *This Sex Which Is Not One* (1977) være nyttig. Jeg vil i tillegg finne ut mer om forbindelsene Braidotti har til Spinoza og Foucault, og hvilke verk som er relevante i den sammenheng.

Jeg vil også plassere Janssons novelleform(er) i henhold til ulike tradisjoner for novelleforståelse. Goethes definisjon (Eckermann 1999, 225) er nyttig, og også Poes (1842).

Kanskje kan Janssons tekster sorteres som en postmoderne novelleform (Iftekharrudin et. al. 2003).

Av hensyn til materialet må jeg ta et forbehold overfor Braidottis tenkning. Hun er opptatt av en samtidig, teknologisk mediert globalisert verden. Men den teknologiske og cyborg-sentrerte posthumaniseretningen er det trolig ikke grunnlag for å lese inn i Janssons verk.

Braidottis teorier ønsker ikke bare å beskrive verden, men å være et akademisk og politisk arbeidsverktøy. Å ta den posthumanistiske vendingen innover seg innebærer et kritisk blikk på fagets tradisjoner. En slik åpenhet, for eksempel overfor gjengse fagbegreper, kan være nyttig for meg å ta med meg inn i oppgavearbeidet. Dessuten må jeg ha in mente at Braidottis tenkning ikke er helhets- eller enhetsøkende, slik litterær analyse ofte er. Forskjellstenkningen bør være førende for mitt blikk på materialet, dersom jeg skal ta den teoretiske rammen jeg støtter meg til på alvor. Jeg må også være åpen for at å søke noe allmennmenneskelig «sant» i lesningen ikke er relevant her.

Om Jansson er det blitt skrevet at «hos henne blir allting betydelig mer livsavgörande och akut existensiellt» (Thente 2017, IX), og det sies også at novellene hennes handler om å lengte. Jeg tror dette kan stemme, men mener spørsmålet da blir hva akuttheten og lengselen består i og vil i min lesning foreslå at svaret ligger i en annen måte å erfare seg selv og/i verden på. Som nevnt er det skrevet mer om *Lyssnerskan* enn *Resa*, men for eksempel er reisemotivet diskutert av Kasimir Sandbacka (2020). Så langt har jeg også funnet fire-fem studier som undersøker utvalgte tema i forfatterskapet som helhet. Et eksempel er Birgit Antonsson (1999), som mener Jansson gjennomgående tematiserer innestengthet vs. frihet. Jeg tror dette perspektivet kan radikaliseres, da Antonsson ikke problematiserer frihetsbegrepet. Jansson omtales ofte som queer-pioner, tilknyttet dette er Barbro K. Gustafssons (1992) studie interessant. Trolig må jeg også sette meg inn i deler av Mumin-resepsjonen og litteraturen om Janssons billedkunst.

Jeg planlegger å levere avhandlingen i mai 2022. Framover vil jeg fordype meg mer i den teoretiske rammen samtidig som jeg gjenleser materialet, gjør et utvalg blant novellene og arbeider med begynnende analyser. Deretter vil jeg sette meg grundigere inn i forskningstradisjonen. Oppgaveskrivingen tar jeg fatt på høsten 2021. Jeg ser for meg en oppgavestruktur som i første del tar opp teorien, deretter analyser av enkelt noveller i dialog med den. Basert på dem vil jeg siden kunne si noe om Janssons novelleform og novelleforfatterskapet mer generelt.

Foreløpig bibliografi

Jansson:

- Jansson, Tove. 1968. *Bildhuggarens dotter*. Stockholm: Almqvist & Wiksell/Geber.
- . 1972. *Sommarboken*. Stockholm: Bonniers.
- . 1987. *Resa med lätt bagage*. Stockholm: Bonniers.
- . 2016 (1971). *Lyssnerskan*. Helsingfors: Förlaget.
- . 2017 (1978). *Dockskåpet & andra berättelser*. I *Noveller*, redigert av Pietro Maglio og Henrik Petersen. Stockholm: Modernista.
- . 2017 (1991). *Brev från Klara & andra berättelser*. I *Noveller*, redigert av Pietro Maglio og Henrik Petersen. Stockholm: Modernista.

Vedr. teoretisk ramme:

- Braidotti, Rosi. 1991. *Patterns of Dissonance*. Oversatt av Elizabeth Guild. Cambridge: Polity Press.
- . 1994. *Nomadic Subjects*. New York: Columbia University Press.
- . 2011. *Nomadic Theory*. New York: Columbia University Press.
- . 2013. *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- . 2014. «Writing as a Nomadic Subject». *Comparative Critical Studies* 11 (2-3): 163–184.
- . 2017. «Four Theses on Posthuman Feminism». I *Antropocene Feminism*, redigert av Richard Grusin, 21-48. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- . 2019. *Posthuman Knowledge*. Cambridge: Polity Press.
- . Under publisering. 2021. *Posthuman Feminism*. Cambridge: Polity Press.
- Braidotti, Rosi og Simone Bignall (red.). 2019. *Posthuman ecologies. Complexity and Process after Deleuze*. New York og London: Rowman & Littlefield.
- Blaagard, Bolette og Iris van der Tuin (red.). 2014. *The Subject of Rosi Braidotti: Politics and Concepts*. London: Bloomsbury Publishing.
- Clark, Bruce og Manuela Rossini (red.). 2016. *The Cambridge Companion to Literature and the Posthuman*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deleuze, Gilles og Félix Guattari. 1994. *Kafka – for en mindre litteratur*. Oversatt av Knut Steene-Johansen. Oslo: Pax Forlag.
- Eckermann, Johann Peter. 1999. *Gespräche mit Goethe*. München: dtv.
- Grue, Jan. 2019. *Det var en gang et menneske*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Iftekharrudin, Farhat et. al. (red.). 2003. *Postmodern Approaches to the Short Story*. Westport: ABC-Clio, LLC.

Irigaray, Luce. 1985 (1977). *This Sex Which Is Not One*. Oversatt av Catherine Porter. Ithaca, New York: Cornell University.

May, Charles. 2002. *The Short Story: The Reality of Artifice*. Florence: Taylor & Francis Group.

Poe, Edgar Allan. «Review of Twice-Told Tales». *Graham's Lady's and Gentleman's Magazine* mai 1842: 298-300.

Wolfe, Cary. 2010. *What Is Posthumanism?* Minneapolis; London: University of Minnesota Press.

Sekundærlitteratur:

Antonsson, Birgit. 1999. *Det slutna och det öppna rummet. Om Tove Janssons senare författarskap*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Bargum, Marianne. 2007. «Tove Jansson. The Art of Travelling Light». *Short Story Criticism* 96.

Casey, Maud. 2020. «Everything is Listening: The Sound of Silence in Fiction». *Sewanee Review* 128 (1): 74-96.

Gustafsson, Barbro K. 1992. *Stenåker och ängsmark: erotiska motiv och homosexuella skildringar i Tove Janssons senare litteratur*. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.

Happonen, Sirke. 2014. «Parties as Heterotopias in Tove Jansson's Moomin Illustrations and Texts». *The Lion and the Unicorn* 38 (2) (04): 182-199.

Harju, Maija-Liisa. 2009. «Tove jansson and the crossover continuum». *The Lion and the Unicorn* 33 (3) (09): 362-375.

Heinämaa, Sara og Joonas Taipale (red.) 2018. *Special Issue: Phenomenological Approaches to Tove Jansson's Fiction*. SATS 19 (1).

Jones, W. Glyn. 1985. *Vägen från Mumindalen. En bok om Tove Janssons författarskap*. Oversatt av Thomas Warburton. Helsingfors: Schildts.

Karjalainen, Tuula. 2014. *Tove Jansson. Arbeide og elske*. Oversatt av Morten Abildsnes. Råde: Heinesen forlag.

McLoughlin, Kate og Malin Lidström Brock (red.). 2007. *Tove Jansson Rediscovered*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Moen Johnson, Ida. 2018. «'Absent Illustrations' in The Listener: Visual Narration Across Tove Jansson's Authorship». *Barnboken* 41.

Müller, Corinna. 2003. «Kvinnor Emellan: Lesbiskt Begär i Svenskspråkig Skönlitteratur Från 1980-Talet». *Lambda Nordica* 9 (3): 6-20.

Oftedal, Alma. 2012. «Vitenskap for mummitroll». *Tidsskrift for kjønnsforskning* 36 (2): 167-174.

Opheim, Ane Berland. 2009. «Eldre kvinner i litteraturen». Masteroppgave, Universitetet i Bergen.

- Rehnström, Vivi-Ann. 1987. «Konflikten med verkligheten och alltings ohjälpliga beständighet. En läsning av Tove Janssons novellsamlingar *Lyssnerskan* och *Dockskåpet*». Pro graduavhandling, Åbo Akademi.
- Sandbacka, Kasimir. 2020. «Mobility as a Late Modern Sensibility in the Short Stories of Tove Jansson». *Critique: Studies in Contemporary Fiction* 61 (2): 206-218.
- Solberg, Silje. 2010. «Om forholdet mellom ord og bilde i Tove Janssons novelle 'Svart-vitt. hommage à Edward Gorey'». Masteroppgave, Universitetet i Tromsø.
- Taipale, Joonas. 2016. «Social mirrors: Tove Jansson's Invisible Child and the importance of being seen». *Scandinavian Psychoanalytic Review* 39 (1): 13–25.
- Thente, Jonas. 2017. «Förord». I Jansson, Tove. *Noveller*, redigert av Pietro Maglio og Henrik Petersen. Stockholm: Modernista.
- Wells, Hallie. 2019. «Between discretion and disclosure: Queer (e)labor(at)ions in the work of Tove Jansson and Audre Lorde». *Journal of Lesbian Studies* 23 (2): 224-242.